

Dagens Industri
Tis 23 mars 1982

Företagsnedläggningar är ekonomiskt utvecklande

Den kris vi idag upplever är inte så mycket marknadsekonomins kris som blandekonomin, skriver Johan Örtengren, civilekonom vid Industriens Utredningsinstitut. Politikernas kommentarer till den reviderade långtidsutredningen tyder på uppgivenhet inför problemen, menar han.

Den reviderade långtidsutredningen gör inte läsaren glad. Tvärtom blir det allmänna intrycket att den svenska ekonomin befinner sig i en utförsbacke utan slut.

Än så länge pekar utvecklingen under 80-talet mot utredningens "katastrofalternativ". Om ens det.

Ett genomgående tema i den reviderade långtidsutredningen är att Sverige på intet sätt har levt upp till de krav som en dynamisk industriell utveckling ställer. Frågan är i vilken utsträckning detta kan sägas vara korrekt. Det är riktigt att man på politiskt håll har vägrat att inse att den industriella omvandlingsprocessen, vilken driver den ekonomiska utvecklingen framåt, är ett samspel mellan verksamheter som startas och expanderar å ena sidan och verksamheter som krymper och avvecklas å den andra. Dessa båda saker är i själva verket två sidor av samma process.

Sedan botten gick ur den lagerspekulation på nationell nivå som Sverige ägnade sig åt 1974-1975, har politikerna i stället trott sig kunna administrera omvandlingen så att dess sociala kostnader kunde undvikas. Expansionen har tagits för given och problemet förefaller i första hand ha varit att hindra avveckling innan de expanderande verksamheterna (helst på samma ort) vuxit tillräckligt för att ta över de som sysselsatts i den gamla verksamheten. Orden för dagen var avveckling under "socialt ordnade former", Åslingdoktrinen myntades.

Stöd utan verkan

I försöken att administrera omvandlingen har man i Sverige satsat astronomiska belopp på i praktiken utslagna företag. Åren 1974-1979 utbetalades sammanlagt 24 mrd kronor i krisstöd.

6 företag har mottagit den helt dominerande andelen drygt fyra femtedelar. Tillsammans svarar stödföretagen för mindre än 8% av industrissysselsättningen. Varvsindustrin - svenska varv - mottog under treårsperioden 1977-1979 sammanlagt ca 280 000 kr per anställd, handelsstålindustrin - SSAB mottog mer än 250 000 kr per anställd, gruvindustrieföretag Icab - mottog ca 200 000 kr samt skogsindustrieföretagen ASSL, NCB och Södra Skogsägarna mottog ca 85000 kr per anställd.

Har då dessa pengar givit krisföretagen tillräcklig konkurrenskraft för att i fortsättningen kunna stå på egna ben? Svaret är nej. De delar av företagen som idag kanske skulle kunna vara

konkurrenskraftiga skulle med största sannolikhet också ha varit det om företagen hade satts i konkurs i stället för att subventioneras.

Det mesta tyder därför på att stödpolitiken har varit ett orimligt dyrt sätt att ge de anställda några års respit och en bedräglig tro på att staten i långa loppet kan fortsätta att garantera deras jobb.

Krympt industri

Utanför den lilla gruppen väl avgränsade krisföretag tyder det mesta på att huvuddelen av svensk industri anpassat sig till de ändrade förutsättningarna sedan mitten av 70-talet.

Problemet för Sverige är att anpassningen under rådande kostnadsläge består i att krympa och effektivisera. Organisationen har trimmats. Produktionen har rationaliserats. Olönsamma delar har skurits bort.

Kvar har blivit en på det hela taget effektiv men alldeles för liten frisk industri. Det gäller i särskilt hög grad verkstadsindustrin. I denna har FOU-satsningen hållits uppe och av allt att döma till största delen kompensert nedgången i investeringskvot. Den allt viktigare marknadsorganisationen har byggts ut framför allt utomlands. På det hela taget har också lönsamheten hållits betydligt bättre uppe i verkstadsindustrin än i resten av industrin. Den har dock varit för låg för att räcka till expansion. Att säga att inemot 9/10 av svensk industri inte kännetecknas av extraordinära strukturproblem och att en betydande kärna av företag karaktäriseras av att produktionsapparaten är effektiv, kunskapsnivån hög och marknadspositionen stark är inte detsamma som att säga att den kommer att växa.

Potentialen finns men för tillväxt krävs en ekonomisk politik som gör den möjlig. På den punkten är jag pessimistisk. Förståelsen för företagsverksamhetens villkor är inte särskilt utbredd.

Inte heller förefaller man inse att i en dynamisk ekonomi är nedläggning av företag lika viktig som etablering. Det vi upplever i dag är inte så mycket marknadsekonomin kris som blandekonomin. En viktig del i den ekonomiska politiken måste veta att det skapas förtroende för att det verkligen kommer att konsekvent föras en långsiktig ekonomisk-politik inriktad på att skapa förutsättningar för tillväxt. Kommentarer till avstämningen av LU 80 ökar inte förtroendet. Budgetministern säger sig tro på förnuftet. Oppositionens talesman påstår att balansalternativet i avstämningen vilar på förutsättningar som strider mot all politisk erfarenhet av vad som är möjligt. Kommentarer antyder viss uppgivenhet inför problemen.

Det är också svårt att se att förtroendet ökar om man tar de första stegen mot en fundamental förändring av det ekonomiska systemet i Sverige i direkt motsatsställning till de som fattar de avgörande besluten om investeringar och expansion i företagen.

Skribent: Johan Örtengren